

Pernička, Radko Martin

Zachraňovací výzkum na pohřebišti z doby římské u Šitbořic (okr. Břeclav)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1962, vol. 11, iss. E7, pp. 95-98

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110245>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

10. Část širšího souvisle kanelovaného osudí hnědé barvy (nalezeno v druhotném uložení — příslušnost k uvedenému hrobovému celku je nejistá); šv 24; obr. 9:0; inv. č. 29 130.

Žerotický hrobový celek přináší typický keramický materiál jihomoravské horákovské kultury, jejího vrcholného vývojového stadia. Horákovskou kulturu se sice dosud nepodařilo spolehlivě detailně časově rozlišit (srov. *J. Nekvasil*, PA LII/1, 1961, str. 256—257), avšak po pracích M. Solleho a J. Nekvasila se rysují více méně zřetelně 3 prozatímní horizonty: nejstarší, tvořící přechod od stupně Ha B, představovaný skupinami zárových hrobů se starobylou horákovskou keramikou (Dol. Věstonice: *J. Nekvasil*, op. cit., str. 253, obr. 2; Těšetice, hrob 2: *V. Podborský*, AR XII, 1960, str. 645, obr. 225; některé hrobové celky z Brna-Obřan, Brna-Zidenic, Podolí), vyspělý — snad ještě s dále dělitelným vývojem (Ha C₂, Ha D₁) a složitou vnitřní ekonomicko-společenskou strukturou — do něhož spadají četné kostrové hroby a molybníky (Horákov, Holásky, Popovice aj.) a konečně pozdní, představovaný zatím nejvýrazněji skupinou sídlišť typu Jaroměřice—Střelice, zatímco hrobových celků tohoto období je velmi málo (Blučina, Syrovice?).

Podle tohoto schématu lze žerotický hrob zařadit do středního stupně, pro což svědčí zejména výrazně profilovaný, vyšší typ obou amforovitých zásobnic, dále osudí se šikmými žlábkovanými třásněmi, jež ukazuje již plně transformovaný tvar oproti horizontu Ha B a má analogii v hrobě 37 z Těšetic (*V. Podborský*, op. cit., str. 647, obr. 227) a dále i oba typy misek, které ostatně přezívají dosti dlouho do pozdního období. Fragmentární jemně kanelované osudí (obr. 9:0) je typologickou recidivou ke druhému halštatskému stupni, tvarově však již velmi pokročilou. Zvláštní pozornosti zaslouží jemnější hrncovitá nádoba (obr. 9:8), která má jen vzdálené analogie (Stará Břeclav, Zábrdovice—Vedrovice, Popovice) a je pravděpodobně jemnou variantou typu hrncovitých nádob, které v sídlištním materiálu převládají zejména v konečné fázi halštatského vývoje u nás. Tenkostěnná drobná nádobka kulovitého těla (obr. 9:7) má nejisté chronologické postavení; objeví se již v časněhorákovském horizontu zárových hrobů (Dol. Věstonice: *J. Nekvasil*, op. cit., str. 253, obr. 2:9) i v horizontu halštatsko-laténské (Jaroměřice: *M. Solle*, PA XLVI/1, 1955, str. 125, obr. 13:7). Nálezy štipaných kamenných nástrojů v halštatských hrobech jsou dosti časté; zatím však se nikdo nad jejich výskyt podrobněji nezamýšlel. Nechceme v této stručné stati rozhodovati, zda tu jde o opravdové, ještě používané nástroje (v našem případě by se to mohlo týkat škrabadélka), či spíše o předměty náhodného výskytu. Nález kančího klu v hrobě z Žerotice napovídá, že jako nilodar sem byla přiložena původně asi i masitá potravina (vepřové maso), v halštatských hrobech celkem běžná.

V. Podborský

Гальштатская могила с труположением из Жеротиц, район Зноймо. В маленьком песчаном карьере за селом Жеротице, у амбара, над развалинами местной крепости (см. рис. 8) спасли работники кафедры археологии остатки могилы с труположением вместе с 9 сосудами, 2 кремнивыми отщепами и с фрагментом бронзовой проволоки. На местонахождении по всей вероятности находятся все могилы. Наше обнаружение можно включить в состав юго-моравской, т. наз. гораковской культуры. Эту культуру мы можем предварительно разделить в 3 степени: 1) старшая степень с белыми погребениями с трупосожжением, 2) развитая степень с длинным развитием (вероятно ст. Ha C₂ — Ha D₁); сюда надо присоединить богатые курганы и многочисленные плоские могилы с труположением, 3) поздняя степень, которая до сих пор выразительнее всего представляемая селищами поздне-гальштатского периода типа Паромержице—Стржилице. — Наша могила содержит типичные керамические формы (см. рис. 9) средней степени гораковской культуры.

Ein hallstattzeitliches Skelettgrab aus Žerotice (Bezirk Znojmo). In der kleinen Sandgrube, knapp hinter dem Dorf Žerotice (Bez. Znojmo.—Znaim, Südwestmähren), bei dem Speicher, über der Ruine der dortigen Feste (siehe Abb. 8) haben die Mitglieder des Katheders der Prähistorie Reste des Skelettgrabes mit 9 Tongefäßen, 2 Steinartefakten und mit dem Bruchstück des bronzenen Drahtes gerettet. Auf der Lokalität ist — aller Wahrscheinlichkeit nach — ganzes Gräberfeld. Unser Fund können wir der süd-mährischen Horakoverkultur anreihen. Diese Kultur dürfen wir vorläufig in 3 Stufen einteilen: 1) die ältere Stufe mit den armen Brandgräbern, 2) die blühende Stufe mit der langen Entwicklung (wahrscheinlich Ha C₂—Ha D₁), wo kann man die reichen Hügelgräber und die zahlreichen Flachgräber anzureihen, 3) die späte Stufe, welche bisher durch die späthallstattzeitlichen Siedlungen vom Typ Jaroměřice—Střelice am besten vorgestellt ist. Unser Grab stellt die typischen keramischen Formen (Abb. 9) der mittleren Stufe der Horakoverkultur dar.

Zachraňovací výzkum na pohřebišti z doby římské u Šitbofic (okr. Břeclav)

Šitbofické pohřebiště z doby římské je známo od roku 1932, kdy zde byly při zemědělských pracích narušeny zárové hroby; pět hrobů, zčásti značně rozrušených, bylo vybráno

a jejich inventář přenesl J. L. Červinka do Moravského musea v Brně. Přesné místo nálezů, které byly datovány do starší doby římské, nebylo zaznamenáno.¹

Žárové pohřebiště se rozkládá na trati „Padělky od Moutnic“ severozápadně od obce Šitbořic na svážném terénu, klesajícím směrem k obci a k potoku, který vytéká rovněž z obce. Sídliště k tomuto pohřebišti dosud není známo, snad se skrývá pod náplavami na pravém břehu potoka.

Na lokalitu upozornil znovu teprve náhodný nález dalšího hrobu č. 6, který byl narušen při dobývání písku v květnu 1960. Část inventáře zachránili školní děti a učitel R. Vermouzek, zbytek vybral na místě referent. V srpnu téhož roku provedla v okolí nevelkého písčinku zachraňovací výzkum katedra prehistorie filosofické fakulty UJEP Brno pod vedením M. R. Perničky. Na ploše 339,5 m² bylo odkryto dalších šest žárových hrobů (č. 7–12), které byly převážně značně narušeny polními pracemi. Hroby, které byly porušeny v menším rozsahu, jsou však pozoruhodné svým inventářem.

Hrob č. 6 obsahoval v době římské neobvyklý počet keramických nádob. Kromě mísovitě popelnice s dvojžlábkem na plecích tu byla miska s radiální výzdobou dolní části a úplný římskoprovinciální džbánček krásně modelovaného tvaru s ouškem (obr. 10:1–3). Další inventář tvořily zlomky bronzové nádoby, střepinky skleněné nádoby, železné nůžky a nožík, kousek pryskyřice a zbytky žárového pohřbu.

Hrob č. 7 byl značně narušen; dochovala se jen neúplná mísovitá popelnice s výzdobou rytou hřebenovým nástrojem, tři kousky bronz a zbytky žárového pohřbu.

Hrob č. 8 s poškozenou mísovitou popelnicí, zdobenou na krčku svíslými prohlubněmi, obsahoval litou bronzovou maskovitou atáš, zlomky a slitky bronzových nádob, bronzový trn přezky, kousek pryskyřice, zbytky žárového pohřbu a zuhelnatělé kousky dřeva. Překvapením byla dvojice zlatých objímek, jež byly ukryty pod popelnicí.

Hrob č. 9 byl polními pracemi nejvíce rozrušen, neboť byl také jen velmi mělce zapuštěn do terénu. Získány byly jen střepy odsazeného dna popelnice, uhlík a zbytky kostí ze žárového pohřbu.

Hrob č. 10, mělce zapuštěný, byl rozvláčen při polních pracích. Podařilo se zachránit neúplnou popelnicí s hřebenovou výzdobou, dvě veslovité rukojeti bronzových nádob, zlomky a slitky těchže nádob, železný hrot oštěpu, poškozený železný nožík, úlomky železných nůžek a zbytky žárového pohřbu.

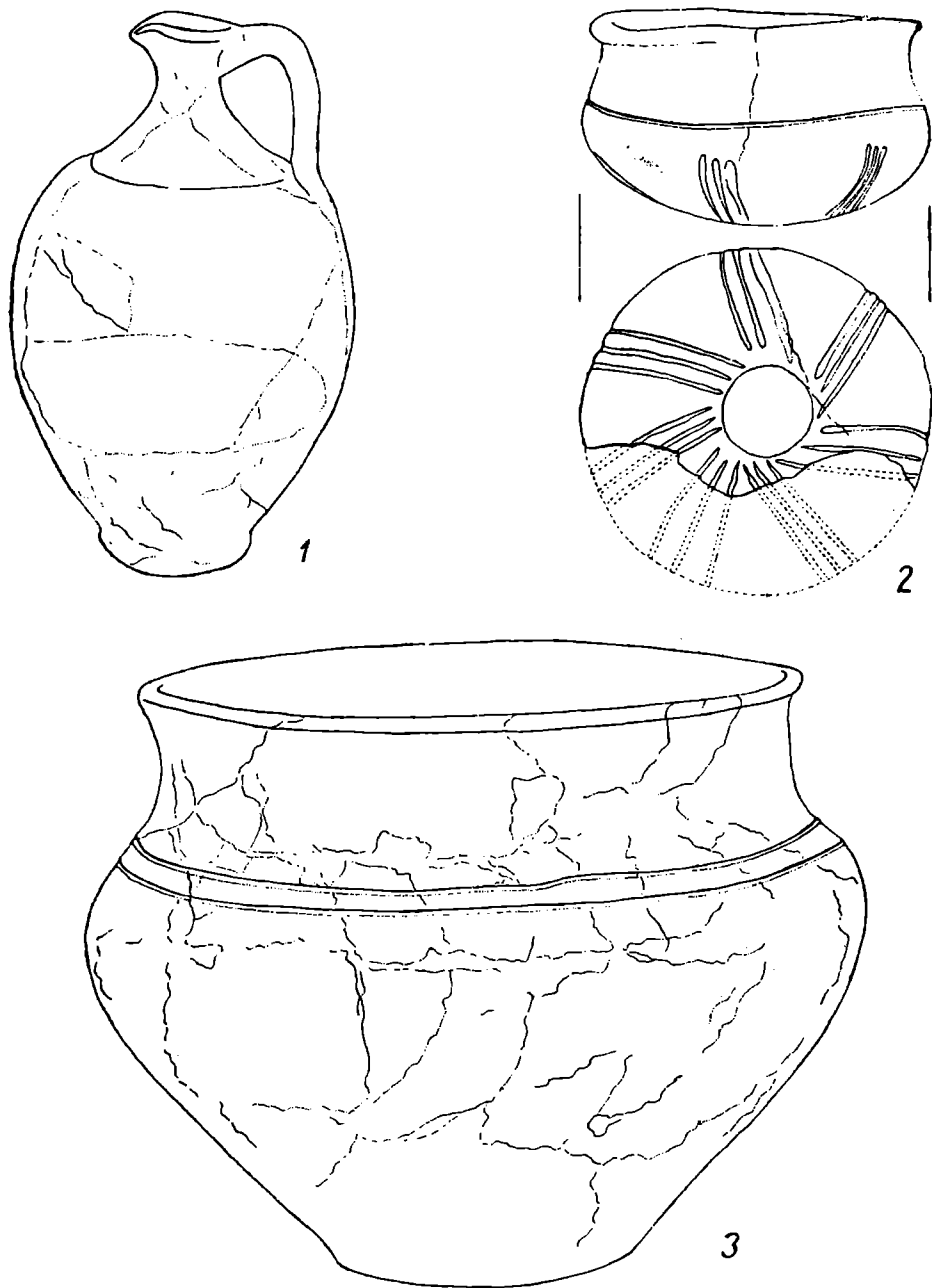
Hrob č. 11 byl také jen mělce zapuštěn a silně rozrušen. Kromě neúplné dolní části popelnice dal jen kousky pryskyřice a zlomky kostí ze žárového pohřbu.

Hrob č. 12 byl uložen hlouběji a poskytl opět více nálezů. Byla v něm poškozená popelnice zdobená svíslými prohlubněmi na krčku, zlomky bronzového cedníku, zlomek železného šperku plátovaného stříbrným plíškem (snad ze spony), terčovitý předmět z bílého kovu, zlomky železných kování a nůžek, amorfní slitky skla a zbytky žárového pohřbu.

Z orniceové vrstvy a z povrchu lokality byla získána litá nožka, zlomky veslovitých rukojetí a obloukovitých držadel i další zlomky a slitky bronzových nádob, zlomek bronzového kování, zlomek železného držadla bronzové nádoby, železných nůžek a jiné železné zlomky, fragmenty římskoprovinciální keramiky, včetně tří zlomků tery sigiláty, jednoho zlomku dolní části mortaria a dvou úlomků páskových uch anfor či džbánů, střepy domácí keramiky zdobené hřebenovým nástrojem, bradavkovitými výčelnky, paralelním žlábkováním, nehtovými a čárkovitými vrypy, poškozený přeslen, amorfní slitky nazeleňalého skla, zlomek mramorového hranolku a spečený kus strusky.

Pohřební ritus dosud známých hrobů šitbořického pohřebiště je žárový, a nově odkrytých hrobů 6–12 bylo ve všech případech pozorováno uložení zbytků žárového pohřbu do keramické popelnice. Překvapující je počet zjištěných nádob. Hrob 6 s třemi keramickými nádobami je ovšem při obvyklé monokeramické sestavě žárových hrobových celků doby římské výjimečný, jak ukazuje i srovnání s ostatními jedenacti odkrytými hroby na tomto pohřebišti. Kromě keramických nádob obsahovaly však hroby často ještě zbytky bronzových i skleněných nádob, které však v žádném případě nepřevzaly funkci popelnice, což ukazuje na přísně dodržované rituální zásady pohřbívání. Neočekávaná je i přítomnost římskoprovinciální keramiky, doložená jednak přímo džbánkem v hrobě 6, jednak nepřímo fragmentárními kousky z rozrušených hrobů. Na druhé straně udivuje, že v žádném nově

¹ J. Skutil, *Pravěké nálezy na Kloboucku*, 1939, 60, obr. 9. *Týž.* ČMMZ XXXI, 1 (1947), 143. E. Beninger, *Die Quaden; Vorgeschichte der deutschen Stämme II*, 1940, v soupisu na str. 676. J. L. Červinka, rukopis v AÚ ČSAV Brno, str. 26 a 52 a nečíslovaná vyobrazení některých předmětů.

Obr. 10. Sitbořice (okr. Břeclav). Keramika ze žárového hrobu 6/1960. 1:3. (Kresba Pernička—Grochová.)

otevřeném hrobě (snad kromě zlomku v hrobě 12) nebyla nalezena spona. Mimořádný nálezc dvojice masivních zlatých objímek pod dnem popelnice v hrobě 8 svědčí o snaze tyto cenné předměty ukryt a uchránit před uloupením. Hloubka uložení hrobů je značně nepravidelná. Mohli bychom se domnívat, že hlouběji uložené pohřby byly bohatěji vypraveny, kdyby proti tomu při značném stavu rozrušení mělkých hrobů nesevědlil roztažený inventář rovněž mělkého hrobu 10, který byl ušetřen většího zničení jen díky tomu, že byl v rožku parcely v úhlu dvou polních cest, a tedy tímto způsobem do značné míry chráněn před účinky orání.

Přes nepřítomnost spon, sloužících obvykle jako jedna z hlavních datovacích pomůcek v době římské, poskytly nově odkryté hroby a další nálezy dostatek předmětů (domácí a římskoprovinciální keramika, bronzové nádoby), které umožňují rámcově datování do 2. století n. l. Na jednom místě, vzdáleném přes 50 m na západ od výzkumu 1960, byly nalezeny zbytky patrně pluhem vyhozeného a silně rozrušeného žárového hrobu se střepy sedé keramiky jiřikovického typu. To ukazuje, že zde půjde o pohřebiště používané nejméně od 2. do 3. století, a tedy v jiném časovém rozsahu, než dosud jediné kompletně prokopané moravské žárové pohřebiště z doby římské u Kostece na Hané.

Tato okolnost stejně jako pozoruhodné složení hrobových celků i neobvyklý na Moravě počet cizích italských či římskoprovinciálních výrobků dosvědčuje zvláštní význam šitbovickeho pohřebiště a jeho závažnost pro bádání o době římské na Moravě. Proto bylo rozhodnuto přistoupit v roce 1962 k systematickému výzkumu tohoto pohřebiště, který bude provádět katedra prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně.

M. R. Pernička

Исследование с целью предохранить находки могильника римской эпохи около села Шитборжице было произведено кафедрой преистории университета имени Яна Евангелисты Пуркине в Брно. Всего удалось предохранить 7 могил с сожженными трупами, разбросанных по местам раскопок и значительно поврежденных полевыми работами. Во всех могилах находились урны. В могиле номер 6 были обнаружены три керамические посуды (рис. 10), в том числе римско-провинциальный кувшин; кроме того в некоторых могилах нашли остатки бронзовых и стеклянных посуды, но фибул среди находок не было. В могиле номер 8 нашли под урной два золотых кольца. Исследованные могилы можно в общем отнести к II столетию, могильником пользовались еще в III столетии, как доказывают некоторые находки из дальнейших поврежденных могил.

Elne Rettungsgrabung auf dem römischerzeitlichen Gräberfeld bei Šitbovice führte der Lehrstuhl für Prähistorie der J.-E.-Purkyně-Universität in Brno im Jahre 1960 durch. Man hat im Ganzen 7 Brandgräber gerettet, welche recht voneinander entfernt waren und durch die Feldarbeiten ziemlich beschädigt wurden. Es handelt sich durchwegs um Urnengräber. Das Grab 6 enthielt drei keramischen Gefäße, darunter auch ein provinziäl-römisches Krüglein (Abb. 10); aus einigen Gräbern wurden noch Gefäßreste aus Bronze und Glas, jedoch keine einzige Fibel gewonnen. Im Grab 8 wurden zwei feste goldene Fassungen bloßgelegt, die unter der Urne verborgen wurden. Die durchforschten Gräber sind in das 2. Jahrhundert zu datieren, das Gräberfeld wurde jedoch noch im 3. Jahrhundert benützt, wie es einige Funde aus anderen zerstörten Gräbern bezeugen.

Nálezy ze sídliště z doby římské v Oblekovicích-Bohumilicích

Oblekovicke sídliště z doby římské se prostírá na plochem pravém břehu Dyje jihovýchodně od Znojma a přibližně východně od prudkého ohbí této řeky u Nového Saldorfu, ve vzdálenosti okolo 500 m od říčního břehu. Leží mezi Oblekovicemi a osadou Bohumilice na jižní straně silnice tvořící komunikační páteř obou osad, kde je dosud nezastavěná prostora o šířce asi 300–400 m; jak dalece zasahuje sídliště pod zastavěné území osad, nelze zjistit. Sídliště samo je již delší dobu známo. Do literatury je uvedl H. Freising, který zde v roce 1932 posbíral ukázkový sřepový materiál.¹ Cervinka i Beninger kladli oblekovicke sídliště shodně do starší doby římské.² Nálezcový materiál uložený v bývalé Freisingově sbírce³ je dnes těžko identifikovatelný; jinak je odtud známa pouze jedna přezka a devět korálků, jež jsou chovány v Jihomoravském museu ve Znojmě (inv. č. A 1919).

Tato okolnost mě v době terénního výzkumu katedry prehistorie UJEP Brno v Těšeticích u Znojma přiměla k získání nového orientačního materiálu z oblekovicke sídlištní lokality, která mohla mít ve své době pro příznivou polohu významnější postavení. V únoru 1957

¹ E. Beninger — H. Freising, Die germanischen Bodenfunde in Mähren, 1933, 43 — uváděno pod Bohumilicemi, něm. Pumlititz; dnešní správné katastrální označení je Oblekovice-Bohumilice.

² L. L., Cervinka, Anthropologie XIV—1936 (1936), 113. E. Beninger, Vorgeschichte der deutschen Stämme II, ed. Reinert, 1940, 677.

³ Neúplná sbírka byla ponechána jako studijní materiál v brněnské pobožce AČ ČSAV v Brně.